

Útvary ČNJ

Historicky vzniklý soubor **funkčně** odlišných útvarů. Útvary jsou relativně samostatné, jejich hranice jsou však neostré.

Členění útvarů

1. Teritoriální členění

a) **obecná čeština**

- vznikla na základě středočeského nářečí,
- v současnosti rozšířena na území Čech a na Moravě především ve velkých městech

- nespisovný útvar, nekodifikovaný, má svou normu,
- typ. rysy: *malý město, pěknej, ubejvat, vokno, my sme, on řek, těma cestama*, atd.

- rozšířena v krásné literatuře, médiích

b) **nářečí (dialekty)**

(dialektologie, *Český jazykový atlas*)

- diferenciaci našich nářečí proběhla na základě hláskových změn z konce 14. – poloviny 16. století

y > ej

ú > ou

aj > ej

é > í

- vznikly 4 základní nářeční skupiny:

1. nářečí česká: území Čech a jz. Moravy

2. nářečí středomoravská: západní a střední část Moravy

3. nářečí východomoravská: oblast Valašska a Slovácka

4. nářečí slezská (lašská): sv. Morava a Slezsko

- nespisovný útvar, nekodifikovaný, má svou normu

c) interdialekty

nadnářeční jazykové útvary

- v důsledku vzrůstajících spol. kontaktů se jednotlivá nářečí sblíží, ztrácejí své spec. rysy a uchovávají znaky společné větším oblastem
- základ městské mluvy, zejm. mladší generace na většině území Moravy a Slezska

2. Sociální členění

a) **slang**

- charakteristická slovní zásoba určité **zájmové skupiny**
- časté expresivní metaforické výrazy
- nespisovný útvar

b) **profesní mluva**

- charakteristická slovní zásoba **příslušníků určité profese**
- univerbizované odborné termíny (*slepák – slepé střevo*), zčásti i expresivní výrazy
- nespisovný útvar

c) **argot**

- charakteristická slovní zásoba **společensky izolovaných vrstev** (např. zloději, žebráci, prostitutky, bezdomovci)
- slouží k utajení významu
- nespisovný útvar

3. Strukturní členění

a) strukturní útvary

Mají **jazykovou strukturu** ve **všech jazykových rovinách**.

- **spisovná čeština**
- **obecná čeština a další interdialekty**
- **dialekty**

b) nestrukturní útvary

Mají **jen specifické lexikum** (slovní zásobu).

- **slang**
- **profesní mluva**
- **argot**